

Bevarandeplan för Natura 2000-området *SE0530181 Liden*

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t.ex. skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontakter Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t.ex. skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndspflicht som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndspflicht och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29 §§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget "Skyddad natur". Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på "kartverktyget skyddad natur". I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Therese Ericsson

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0530181 Liden

Kommun: Bengtsfors

Områdets totala areal: 4,6 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2018-10-31

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2018-12-20

Markägarförhållanden:

Privat och skogsbolag.

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2001-06-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

7210 - Agkärr

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: I Natura 2000-området Liden är det prioriterat att bevara områdets agkärr.

Motivering: Norra Järpestolstjärnet inom Lidens Natura 2000-område är en av Västra Götalands förhållandevis få lokaler med agkärr. Agkärr är en prioriterad naturtyp inom Natura 2000-nätverket. Naturtypen förekommer allmänt på Öland och Gotland, men förekommer sällsynt i södra och mellersta delen av landet. Dessa kärr är sannolikt en relik från en varmare tidsperiod och bedöms generellt som skyddsvärda.

Prioriterade åtgärder: Att röja bort täta vassbestånd samt sly och buskar som riskerar att tränga undan agen i agkärrarna. Generellt är det viktigt att förhindra att områdets hydrologi och hydrokemi påverkas negativt. En viktig del i detta är väl planerad hänsyn i skogsbruket i kärrens tillrinningsområden samt att underhåll av angränsande väg sker med försiktighet så att risk för

negativ påverkan minimeras.

Beskrivning av området

Natura 2000-området Liden består av Norra Järpestolstjärnet som ligger cirka 5 km sydväst om Fengersfors och 2 km norr om Liden i Bengtsfors kommun. Området består av en cirka 30 m bred remsa, från strandlinjen och upp på land samt en lika bred remsa ut i vattnet och sträcker sig runt hela tjärnet. Tjärnet avvattnas åt söder till Södra Järpestolstjärnet. Kalkinslag i berggrunden och jordarna i området skapar förutsättning för vissa mer krävande arter som exempelvis ag. Vattenanalys har visat att tjärnet har ett pH på 7,4.

Norra Järpestolstjärnet är ett förhållandevis litet tjärn, vilket till största del är omgivet av brukad barrskog. I sydväst ligger en mindre gård i anslutning till tjärnet. Tjärnets strandpartier består delvis av flacka delar, ständer med kärr och gungflyn samt delvis av branta stränder och tvära strandbrinkar. Strand och vattenvegetationen är sparsam och uppskattas till cirka 10 % av tjärnets yta och förekommer längs cirka 40 % av strandsträckan. Långskottsvegetation och flytbladsvegetation förekommer endast med något enstaka exemplar, exempelvis finns det vit näckros i tjärnet. Det är främst i norra och nordöstra delen av tjärnet som kärrvegetation förekommer, och det är även här som agen växer. Agen växer i ett bälte ca 0,5-2 meter brett längs strandkanten. Där agen växer finns även andra arter som bladvass, kaveldun, pors, starrarter, tranbär, rosling och vitmossor.

Vad gäller mänsklig påverkan omges tjärnet av brukad barrskog samt att det finns en gård som ansluter till tjärnet i sydväst. Därtill finns en väg i anslutning till områdets norra del. Vägen sträcker sig ner längs västra sidan av tjärnet (mellan 30-150 meter från tjärnet).

Vad kan påverka negativt

Risken för negativ påverkan på agkärren vid Norra Järpestolstjärnet bedöms vara låg-måttlig. Då agbestånden i området är förhållandevis små och isolerade är bestånden extra känsliga för negativ påverkan.

Följande faktorer kan ha en negativ påverkan på agkärren:

- Förändringar i hydrologi och hydrokemi är generellt ett av de största hoten mot agkärr och andra kärr- och våtmarker, därtill flera andra naturtyper. Alla former av dikning och andra markavvattnande åtgärder/verksamheter samt markskador t.ex. djupa körskador, i och utanför området kan utgöra en risk för områdets agkärr. Ökad avvattning, men även onaturligt höga vattenstånd kan påverka agkärren negativt, dels genom igenväxning och dels genom överdämning. Välbevarad grundvattenstatus och naturliga flöden i anslutande vattendrag är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden.
- Utebliven hävd och uteblivna naturliga störningar. Många agkärr, liksom andra öppna våtmarker, har tidigare hävdats genom slätter. Utebliven hävd kan leda till igenväxning med buskar, sly och vass. Kärrpartierna vid Norra Järpestolstjärnet är små och det är oklart om de har varit hävdade tidigare. I söder ligger dock en gård och bete har, enligt häradskartan, förekommit i södra och västra delen av området. Uteblivna naturliga störningar som t.ex. variationer i vattenståndet kan också orsaka negativ påverkan på kärrens vegetation.
- Många åtgärder som vanligtvis är kopplade till produktionsinriktat skogsbruk kan påverka negativt om de utförs i eller i anslutning till området. Exempel på sådana åtgärder är slutavverkning, gallring, röjning, transporter med tunga fordon, markberedning, dikning och plantering. Avverkning kan leda till ökad avrinning och näringstillförsel i nedströms liggande mark, vilket kan orsaka igenväxning av kärren och dess omgivning. Vid röjning är det viktigt att röjt material inte lämnas kvar i eller intill kärren då de kan orsaka röjgödningseffekt.
- Markexploatering och annan förändring av markanvändningen i eller i angränsande områden kan påverka områdets naturvärden negativt. Exempel på detta är uppförande av väg eller

byggnad, grävning, upplag och deponier (t.ex. jord och hyggesrester som inte är tillfälliga), dikning, schaktning, skogsplantering och täktverksamhet (framför allt torvbrytning). Agkärren kan dels skadas direkt av exploateringen men även indirekt under anläggnings- eller underhållsarbete.

- Tillförsel av kväve kan leda till negativa förändringar av vegetationen. Kväveberikning av marken sker genom exempelvis gödsling av skogsmark. Även indirekt näringstillförsel till marken som t.ex. kvävenedfall kan påverka många arter negativt, i synnerhet lavar och mossor. Ökad våtdeposition av kväve orsakar förändringar i vegetationssammansättning då andelen gräs, buskar och träd ökar. Även spridning av till exempel kalk, aska och gödningsämnen utanför området genom exempelvis luftburen deposition eller transport med tillrinnande vatten, kan vara skadligt för den naturliga artsammansättningen. Surt nedfall utgör även ett hot mot kärren.
- Försurning kan medföra en negativ påverkan på agkärren och andra växter i dess livsmiljö. Agkärren förekommer där det finns kalkrika förhållanden och är beroende av en mer basisk livsmiljö.
- Fragmentering och isolering: Agkärren är ovanliga på fastlandet (förekommer främst på Öland och Gotland) och därför kan fragmentering, det vill säga isolering av olika delområden med agkärren, samt alltför små populationer av ag vara ett hot och leda till lokalt utdöende av arten. Hotet består dels i att spridning av ag försvåras samt att risken för skador är högre och möjligheten till återhämtning från skador på bestånden minskar i små jämfört med stora bestånd.

Bevarandeåtgärder

Gällande regler

- Det krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Detta gäller även verksamheter/åtgärder som utförs utanför området. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).
- Förbud mot markavvattning gäller i hela länet.
- Tjärnet i området omfattas av strandskydd (100 m). Förbudet i strandskyddsbestämmelserna gäller inte byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för jordbruket, fisket, skogsbruket och måste finnas eller byggas inom strandskyddsområdet för att fylla sin funktion. Byggnaderna får inte vara till för bostadsändamål.

Skydd

Agkärren vid Norra Järpestolstjärnet har inget formellt skydd, men bedöms i dagsläget (2018) inte heller vara i behov av formellt områdesskydd, det vill säga bildande av biotopskydd eller naturreservat. Skogsbrukets hänsynsregler, strandskyddsreglerna och andra gällande regler bedöms vara ett tillräckligt skydd som hotbilden ser ut i området idag. Om hotbilden ändras bör bildande av biotopskydd eller naturreservat övervägas. Upprättande av naturvårdsavtal kan också vara ett alternativ.

Skötsel/åtgärder:

- Røjning av igenväxningsvegetation. Vid risk för igenväxning och undanträngning av agbestånden bör agkärren röjas. Täta vassbestånd, sly och buskar som riskerar att konkurrera ut agen bör röjas bort. Bortröjd vegetation ska forslas bort från området, alternativt läggs i högar på fastmarken, på en lägre nivå än kärren, så att kväve från den slagna vegetationen inte läcker ut i kärren.
- Hänsyn i skogsbruket i tjärnens tillrinningsområde är viktigt för att minimera påverkan i form av ökad tillrinning och näringsläckage till tjärnet. Ökad tillrinning och näringstillförsel kan ge ändrade hydrologiska förhållanden samt leda till igenväxning av agkärren. Vid skogsbruk bör en skyddszon lämnas ner mot tjärnet för att minska risken för läckage av näringsämnen, försurande ämnen samt kvicksilver och andra miljögifter. Markens egenskaper och terrängförhållandena är

avgörande för hur bred skyddszonen behöver vara. Förslagsvis undantas den skogbevuxna myren söder om vägen från skogsbruksåtgärder. Detta berör en zon på cirka 30 meter längs norra änden av Järpestolstjärnet, vilket motsvarar en sträcka på cirka 150-200 meter.

- Underhåll av näraliggande vägar bör ske med försiktighet så att inte agkärrens hydrologi eller vegetation riskerar att påverkas negativt.
- Eventuella diken med negativ effekt på agkärren bör åtgärdas, exempelvis genom igenläggning.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

7210 - Agkärr

Areal: 0,6 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 0,1 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Agkärr förekommer som en smal remsa, cirka 0,5-2 meter bred, i norra och nordnordöstra delen av tjärnet. Det är även i denna del som kärrvegetationen är som mest utvecklad kring tjärnet. Kärrvegetationen är av fattig typ med bottenlager av vitmossor och i fältskiktet finns exempelvis bladvass, kaveldun, pors, tuvull, starr-arter, tranbär och rosling. I norr ansluter öppet kärr till agen, medan öster ut är kärret skogbevuxet. Den skogbevuxna kärredelen är påverkad av röjning. I norr finns ett dike/bäck(?) som för vatten till kärret och tjärnen. För ytterligare beskrivning av området, se beskrivningen av området i den allmänna delen av dokumentet.

Det första kända dokumenterade fyndet av ag (*Cladium mariscus*), även kallat gotlandsag, vid Norra Järpestolstjärnet är från 1981. Mer sentida uppgifter om agförekomsten finns från 2009, 2016, 2017 och 2018. Indikationer finns på att agbeståndet har minskat från 1980-talet fram till 2016-2017, orsaken är oklar, men skulle kunna förklaras av att näringsläckage från uppströms liggande skogsmark och därmed utbredning av vass och annan vegetation som tränger undan agen. Vid fältbesök 2018 fanns stora, bitvis mycket täta vassbestånd i anslutning till agen samt att röjning hade utförts i den skogbevuxna myren i anslutning till agen. Röjningsrester låg kvar i kärret, vilket kan orsaka röjgödslingseffekt.

Generell beskrivning av naturtypen

Naturtypen agkärr beskrivs generellt som kalkrika kärr, sjöpartier eller annan fuktig mark med förekomst av ag. Naturtypen finns främst i strandzonen vid kalkrika vatten, på våta ängar som brukas extensivt och i kärrpartier med viss källpåverkan. Naturtypen kan bestå av enartssamhällen av ag eller som artrika, hävdade ytor där ag förekommer tillsammans med starr- och orkidearter. Trädäckningen kan variera från helt öppet till slutet. Naturtypen får inte vara starkt påverkad av mänskliga ingrepp. Mindre ingrepp som orsakat lokala störningar kan dock förekomma. Slätter och beteshävd kan förekomma. Agkärr förekommer främst på Öland och Gotland, men enstaka förekomster finns i södra och mellersta Sverige. Agkärrarna är sannolikt en relik från en varmare tidsperiod och bedöms generellt som skyddsvärda. Förutom karaktärsarten ag, är arterna jungfru marie nycklar, tätört och axag typiska arter för naturtypen.

Naturtypen är känslig för förändringar i hydrologin och förändringar i vattenkvalitet, exempelvis p.g.a. försurning, övergödning och utsläpp. Agkärrarna är också känsliga för igenväxning med arter som tränger undan agen, exempelvis vass, samt känsliga för fragmentering och minskade populationer av ag och andra karaktäristiska och typiska arter. Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden.

Bevarandemål

Arealen av agkärr (7210) ska vara minst 0,1 hektar, men önskvärt vore om arealen ag ökade i området. Kärrarnas hydrologi ska vara ostörd och det ska inte finnas några avvattande eller tillrinnande diken eller markskador som medför negativ påverkan. Grundvattenytan ska variera naturligt och vara hög under större delen av året. Kärrarna ska vara naturligt näringsfattiga, påverkade av kalk och baskatjoner och sakna eutrofiering. Kärrarna ska vara mer eller mindre

öppna, enstaka träd och buskar kan förekomma. Täta bestånd av vass och vedartad igenväxningsvegetation som riskerar att konkurrera ut agen ska inte förekomma. Ag ska förekomma allmänt till rikligt i kärren.

Bevarandetillstånd

Agbeståndet i området är förhållandevis litet och sårbart. Hur stor agförekomsten i området har varit tidigare i området är oklart. På grund av sin ringa storlek och isolering bedöms agkärrets bevarandetillstånd inte vara gynnsamt. Önskvärt vore om agen spred sig i området.

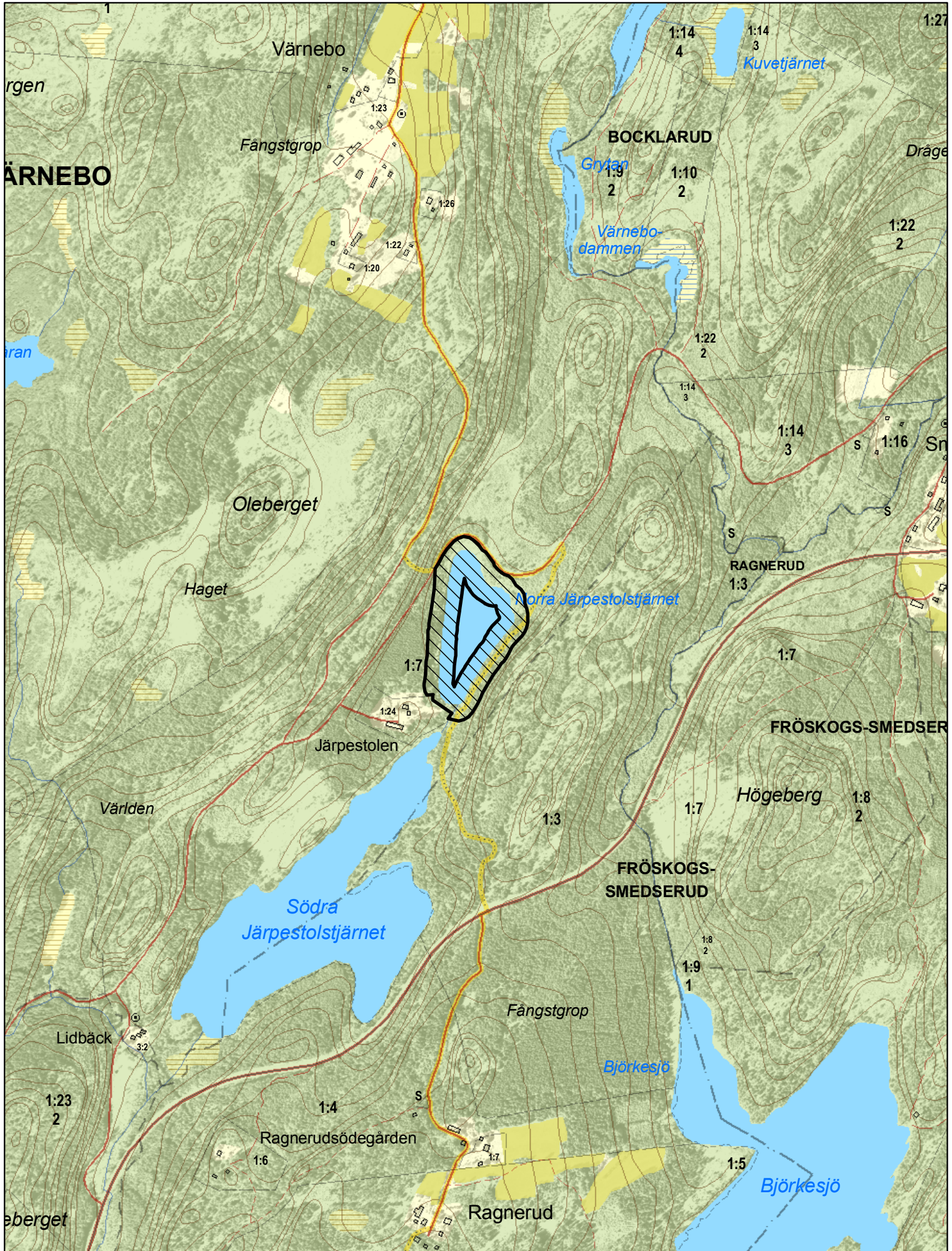
Vid fältbesök 2018 noterades förhållandevis mycket vass i anslutning till agen. Det fanns även sly, småträd och pors intill agen. Det vore gynnsamt om den närmaste konkurrerande vegetationen röjdes bort från agen, vilken ger intryck av att vara trängd ner mot strandkanten. Vid röjning är det viktigt att all röjd vegetation tas bort från kärret så att ingen röjgödslingseffekt uppstår.

Dokumentation

- ArtDatabanken SLU. Artportalen. www.artportalen.se. 2018-01-25.
- Länsstyrelsen Västra Götalands län. 2009. Basinventering av sjöar- arbetsmaterial.
- Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledningar. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Natura-2000/. 2018-01.

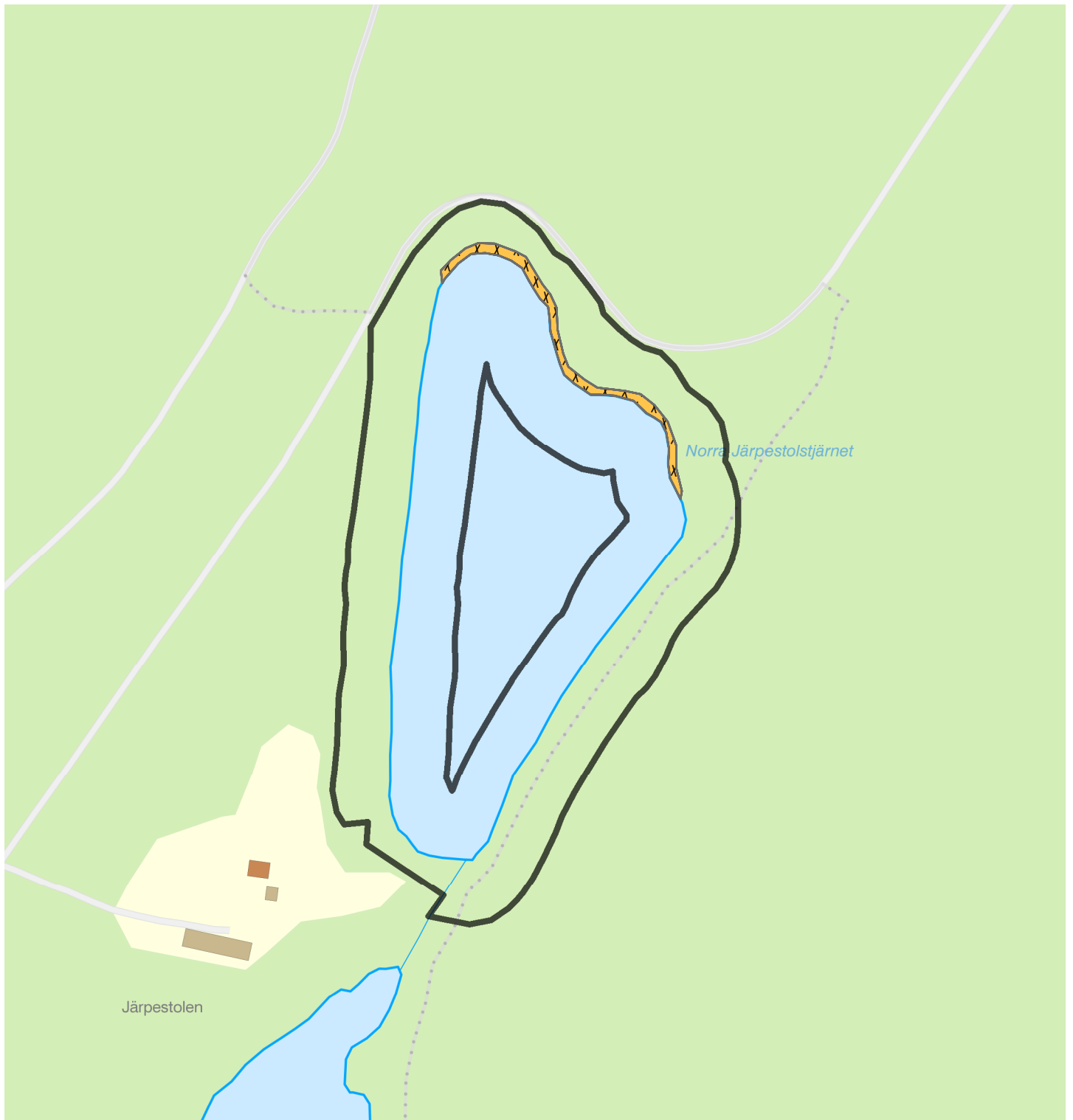
Bilagor

1. Natura 2000-områdets avgränsning
2. Naturtypskarta

0 125 250 500 Meters

Map scale 1:10 000. Original printed 2009-01-30. Copyright Lantmäteriet 2009, dnr 106-2004/188-O.

Natura 2000-naturtypskarta, Liden SE0530181 Bengtsfors kommun

- Natura 2000
Habitatdirektivet
- 7210 - Agkarr

Agkarr förekommer i en smal remsa längs strandkanten i norra delen av tjärnen.

Skala (i A4): 1:3 000